

euro | guidance

Suprasti ir būti suprastiems: komunikacija su mokiniais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių

Dr. Ieva Kuginytė-Arlauskienė

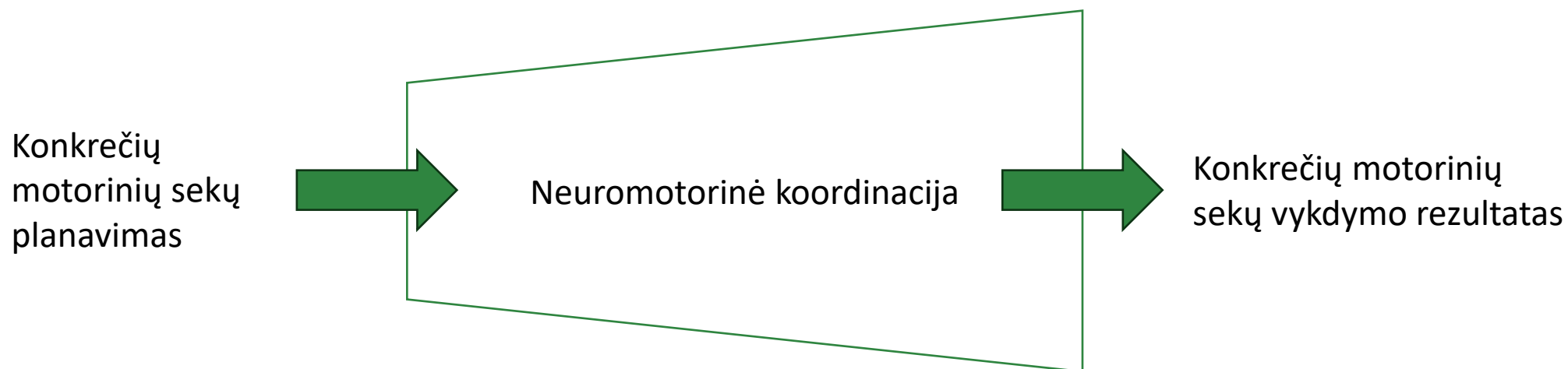
Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalba – socialiai bendra, taisyklėmis grindžiama ženklų sistema, naudojama reikšmėms kurti ir perduoti. Kalba gali būti sakytinė, rašytinė arba gestų.

Kalbėjimo motorinis pagrindas

Kalba – tai garsų, ženklų sistema, žodinė bendravimo priemonė.

Kalbėjimo motorinis pagrindas

Konkrečių
motorinių sekų
planavimas

Neuromotorinė koordinacija

Konkrečių motorinių
sekų vykdymo rezultatas

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalba taip pat gali būti apibrėžta kaip **socialiai bendras kodas** arba įprastinė sąvokų vaizdavimo sistema, naudojant sutartinius simbolius ir taisyklių valdomus tų simbolių derinius.

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalba taip pat gali būti apibrėžta kaip socialiai bendras kodas arba **įprastinė sąvokų vaizdavimo sistema**, naudojant sutartinius simbolius ir taisyklių valdomus tų simbolių derinius.

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalba taip pat gali būti apibrėžta kaip socialiai bendras kodas arba **įprastinė sąvokų vaizdavimo sistema, naudojant sutartinius simbolius ir taisyklių valdomus tų simbolių derinius.**

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas – sakytinės kalbos realizavimas balsu, apimantis garsų tarimą, balso vartojimą, kalbėjimo tempą ir sklandumą.

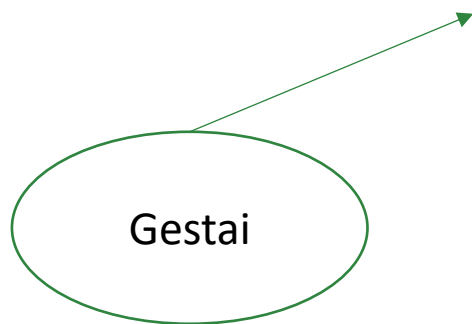
Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas yra viena iš komunikacijos formų ir sudaro sakytinės komunikacijos pagrindą. Komunikaciją taip pat papildo arba pakeičia gestai, mimika, kūno judesiai ir kitos priemonės.

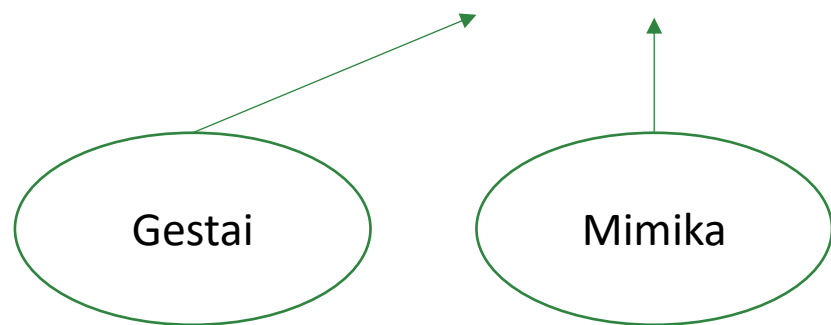
Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas yra viena iš komunikacijos formų ir sudaro sakytinės komunikacijos pagrindą. Komunikaciją taip pat papildo arba pakeičia gestai, mimika, kūno judesiai ir kitos priemonės

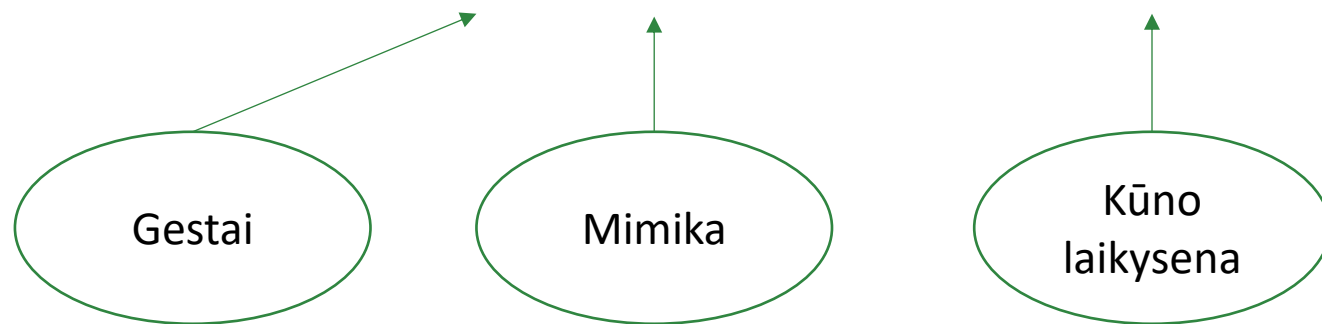
Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas yra viena iš komunikacijos formų ir sudaro sakytinės komunikacijos pagrindą. Komunikaciją taip pat papildo arba pakeičia gestai, mimika, kūno judesiai ir kitos priemonės

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas yra viena iš komunikacijos formų ir sudaro sakytinės komunikacijos pagrindą. Komunikaciją taip pat papildo arba pakeičia gestai, mimika, kūno judesiai ir kitos priemonės

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas yra viena iš komunikacijos formų ir sudaro sakininės komunikacijos pagrindą. Komunikaciją taip pat papildo arba pakeičia gestai, mimika, kūno judesiai ir kitos priemonės

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Kalbėjimas

Sudėtingas ir dinamiškas procesas

Perteikiamas įvairiais mąstymo ir bendravimo būdais

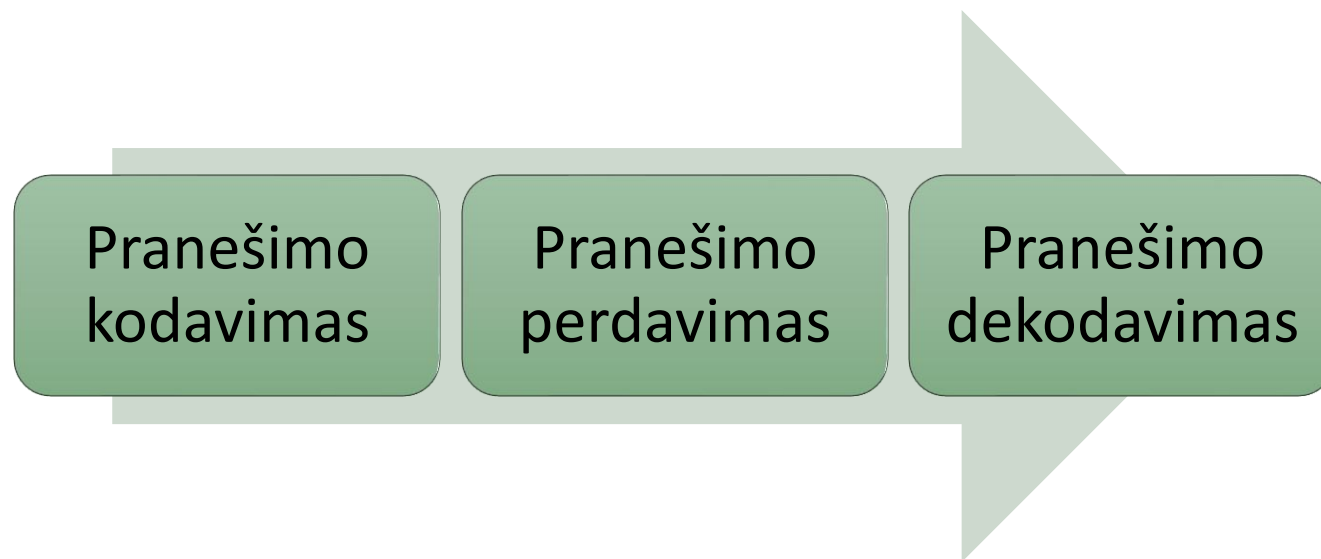
Vystosi tam tikruose istoriniuose, socialiniuose ir kultūriniuose kontekstuose

Kalbos mokymąsi ir vartojimą lemia biologiniai, pažinimo, psichosocialiniai ir aplinkos veiksniai

Norint efektyviai vartoti kalbą bendraujant, reikia plačiai suprasti žmonių sąveiką, įskaitant tokius susijusius veiksnius, kaip neverbaliniai ženklai, motyvacija ir sociokultūriniai vaidmenys.

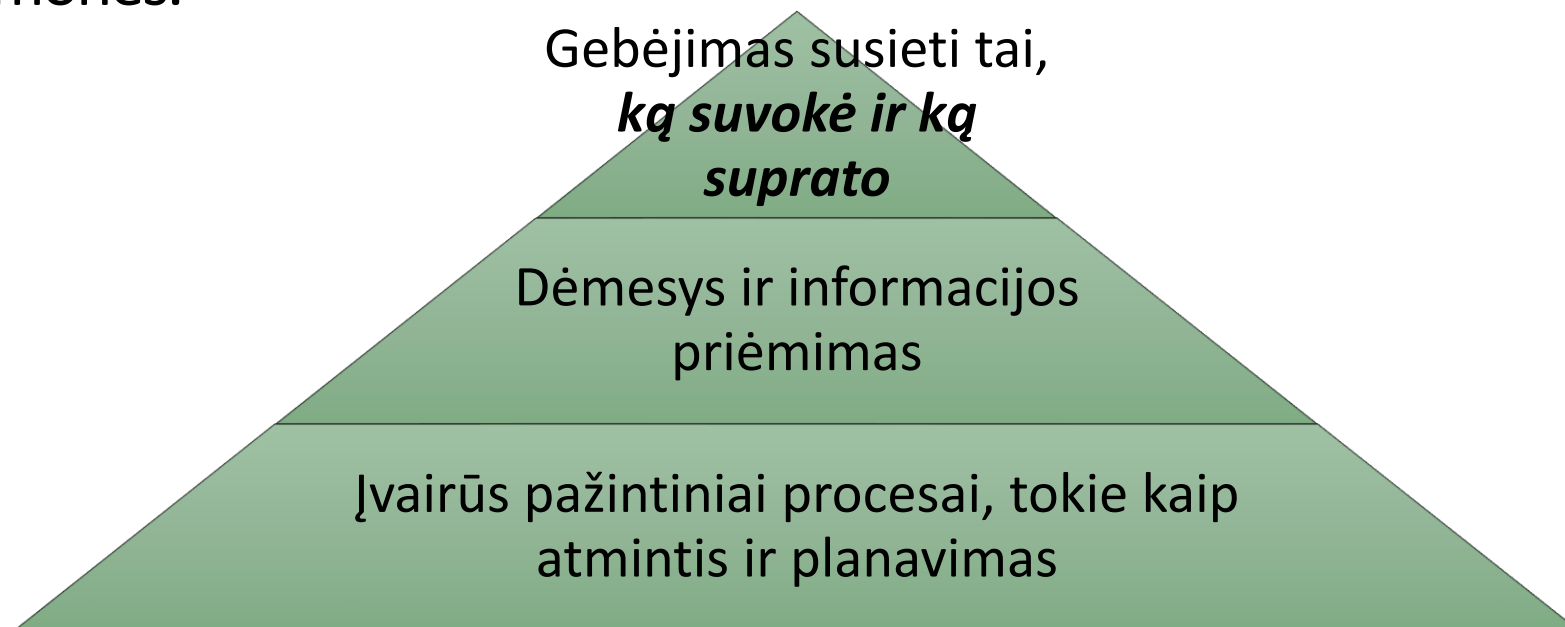
Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

- **Komunikacija** – procesas, kurio metu žmonės kuria ir perduoda reikšmes, mintis, poreikius bei informaciją, naudodami sakytines, rašytines, gestines, simbolines ir kitas priemones.

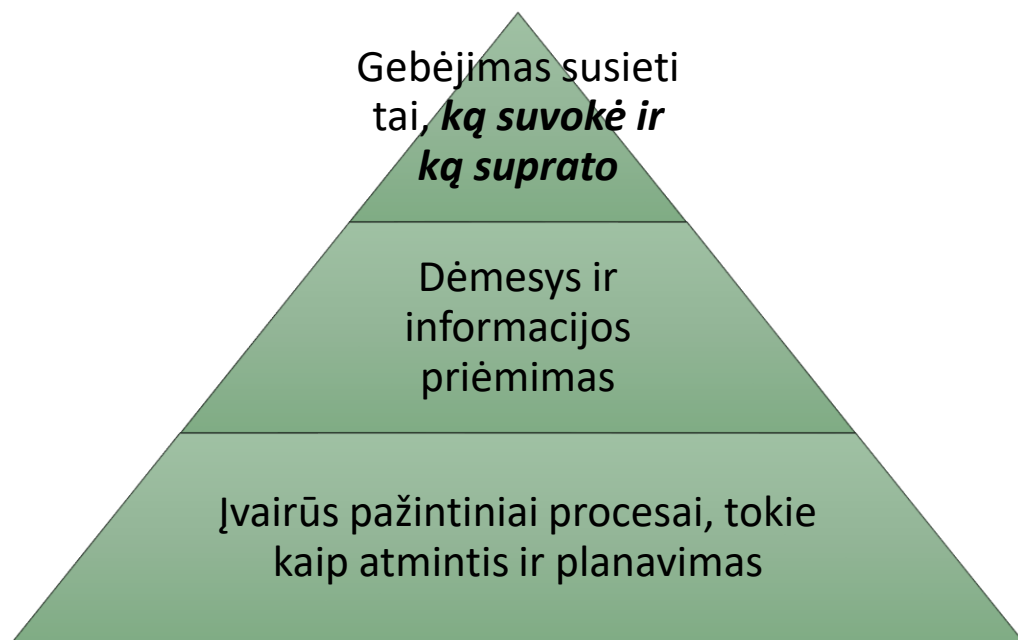

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

- **Komunikacija** – procesas, kurio metu žmonės kuria ir perduoda reikšmes, mintis, poreikius bei informaciją, naudodami sakytines, rašytines, gestines, simbolines ir kitas priemones.

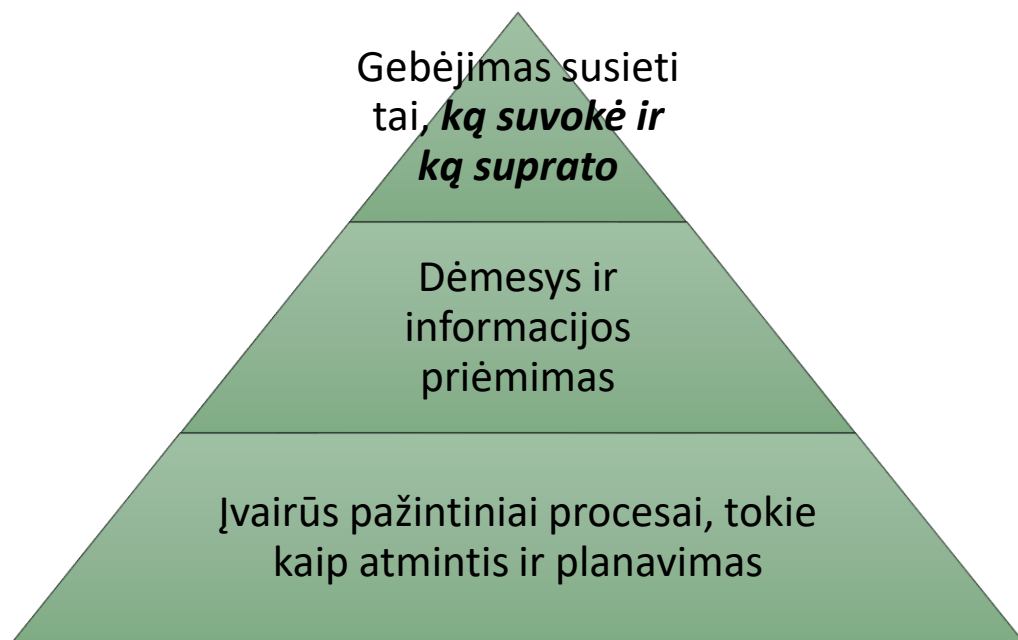

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

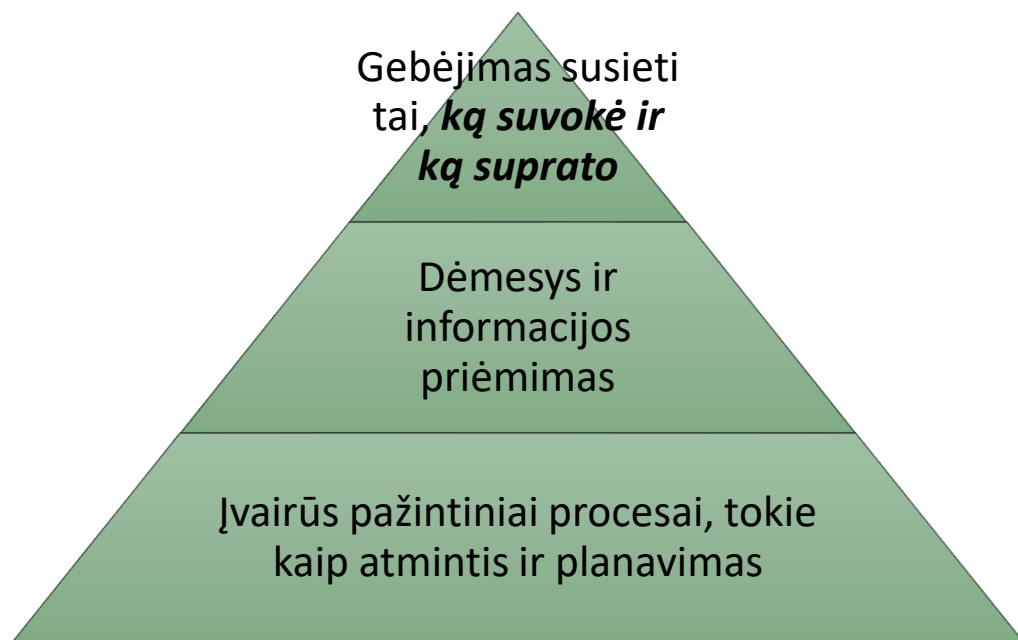
- Kalbėkite apie tai, kuo vaikai domisi – leiskite jiems pirmiausia kalbėti, o ne vadovaukite pokalbiui.
- Duokite vaikams laiko išsiaiškinti, ką pasakėte ir ką jie nori pasakyti. Suteikite pakankamai laiko atsakyti. Neskubinkite ir neužbaikite atsakymo už žmogų.
- Patikrinkite, ar vaikai supranta vartojamą kalbą ir duotus prašymus – paprašykite pakartoti, ką, jų manymu, pasakėte ar ką jie turi daryti.
- Kalbėdami su vaikais prie sakinio ilgio pridėkite vieną ar du žodžius, kuriuos jie jau vartoja kalbėdami.
- Nuspręskite dėl 5 pagrindinių strategijų, kurias norite naudoti. Užtikrinkite, kad visi žinotų, kurioms strategijoms daugiausia dėmesio skiriama ir kaip jas galima pritaikyti praktiškai.

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

- Užduokite atvirus klausimus (į kuriuos sunku atsakyti *taip / ne* arba vienu žodžiu) ir paprašykite mokinių paaiškinti savo atsakymus. Tai padeda ugdyti bendravimo įgūdžius.
- Naudokite komentarus ir raginimus, o ne klausimus. Pavyzdžiui, pasakykite *koks aukštas bokštas, jis bus toks pat aukštas kaip tu, o ne ką statai?*
- Būkite pavyzdžiu savo mokiniams, nes jie mokosi iš to, ką mato ir girdi.
- Kalbėkite apie tai, kaip žmonės jaučiasi ir kaip tai paveikia jų veiklą. Tai svarbu norint išmokti socialinio bendravimo įgūdžių.

Kalba, kalbėjimas ir komunikacija

Bendraudami su mokiniu, prisiminkite, kad:

- Kalbos ir komunikacijos raida vyksta sąveikaujant su kitais žmonėmis ir aplinka. Suaugusieji gali sudaryti palankias sąlygas šiai raidai. Mokiniam svarbu, kad suaugusieji palaikytų, paskatintų jų kalbos, kalbėjimo ir bendravimo raidą. Kuo daugiau suaugusieji žinos ir supras apie kalbos raidą, tuo geresnes bendravimo sąlygas sudarys vaikams.
- Bendraujama visur, todėl kalbos ir kalbėjimo skatinimas gali vykti įvairiose veiklose, įvairiu dienos metu, naudojant įvairias kalbą, bendravimą skatinančias priemones, pasitelkiant įvairius kalbos skatinimo metodus.

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija

Augmentinė komunikacija papildo esamą kalbėjimą.

Alternatyvioji komunikacija suteikia kitą raiškos būdą, kai kalbėjimas nėra prieinamas arba nepakankamai patikimas.

Pradžioje alternatyvi komunikacija yra naudojama, kad vaikas išmokytų bent minimaliai **bendrauti ir save tinkamai išreikšti**, t.y. paprašyti, atsakyti, išreikšti savo mintis, norus, vėliau gali tapti gera priemone žodyno plėtimui, sakinių formulavimui ir pan. AAK suteikia žmogui galimybę komunikuoti poreikius, pasirinkimus, nuomonę, patirtis ir idėjas. Ji gali būti naudojama kartu su kalbėjimu ir kitomis komunikacijos formomis.

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija

Augmentinė komunikacija papildo esamą kalbėjimą.

Alternatyvioji komunikacija suteikia kitą raiškos būdą, kai kalbėjimas nėra prieinamas arba nepakankamai patikimas.

Parenkant tinkamiausią alternatyvią komunikaciją labai svarbu atkreipti į komunikacijos poreikius, situacijas, aplinką, prieigos būdą, motoriką, regą, klausą, kalbos supratimą, asmens pasirinkimus ir komunikacijos partnerių galimybes.

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija

AAK gali būti reikalinga įvairaus amžiaus žmonėms, kai jų sakytinė kalba nepakankamai tenkina kasdienius komunikacijos poreikius:

- Mokiniai su dideliais motorikos sutrikimais (pvz., cerebriniu paralyžiumi, raumenų ligomis)
- Mokiniai, turintys įvairius sindromus (Angelmano, Retto, Dauno ir kt.)
- Mokiniai, turintys raidos sutrikimus be aiškos priežasties
- Mokiniai, su sudėtingais sutrikimais, įskaitant kognityvinius ir daugiafunkcinius sutrikimus
- Mokiniai, turintys autizmo spektro sutrikimą
- Mokiniai, turintys sensorikos sutrikimus
- Mokiniai, turintys įvairius kalbos sutrikimus
- Mokiniai, turintys afaziją

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

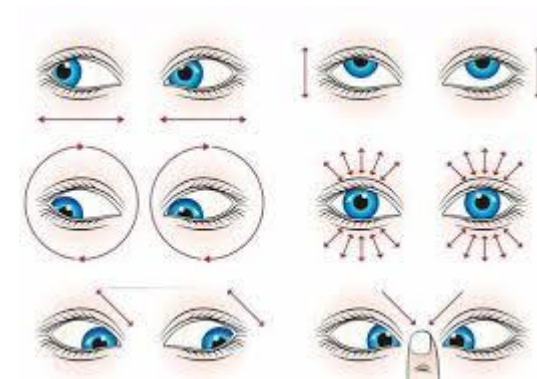
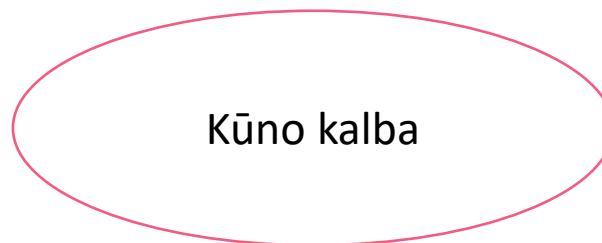
Ortografiniai
ženklai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Veido išraiška

Akių judesiai

Kūno judesiai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

Ortografiniai
ženklai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Daiktai

Konkretūs objektai

Veiksmi

Asmenys

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

Ortografiniai
ženklai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Garsai ir kalba

6 Lingo garsai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

Ortografiniai
ženklai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Vieno žodžio forma

Sakinys arba saviraiška

Fotografijos /
piešiniai

Bendri patyrimai ir išgyvenimai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

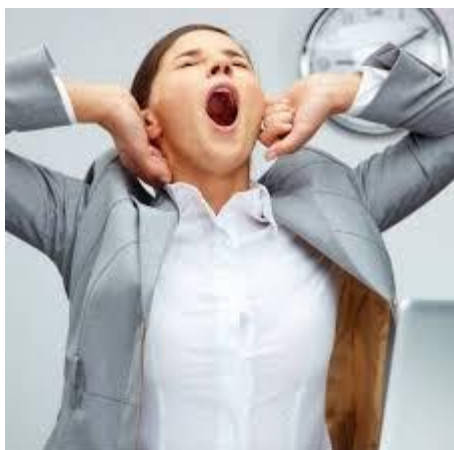
Ortografiniai
ženklai

Alternatīvioji ir augmentinā komūnikācija – komūnikācijas būdai ir formas

Ranku ženklai

Naturalūs gestai, bet ne gestu kalba

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

Ortografiniai
ženklai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Taktilinė
komunikacija

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

Ortografiniai
ženklai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Simboliai

┐
ASMUO

┐1
AŠ

Ženklo sudėtis: du labai panašūs simboliai, tik antrasis papildytas skaitmeniu „1“ ir tai keičia simbolio reikšmę.

euro | guidance

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

Kūno kalba

Rankų ženklai

Konkretūs objektai

Taktilinė
komunikacija

Garsai ir kalba

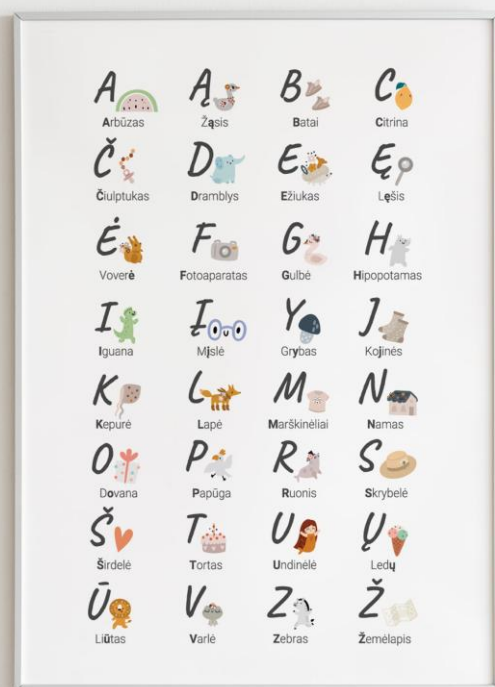
Simboliai

Fotografijos /
piešiniai

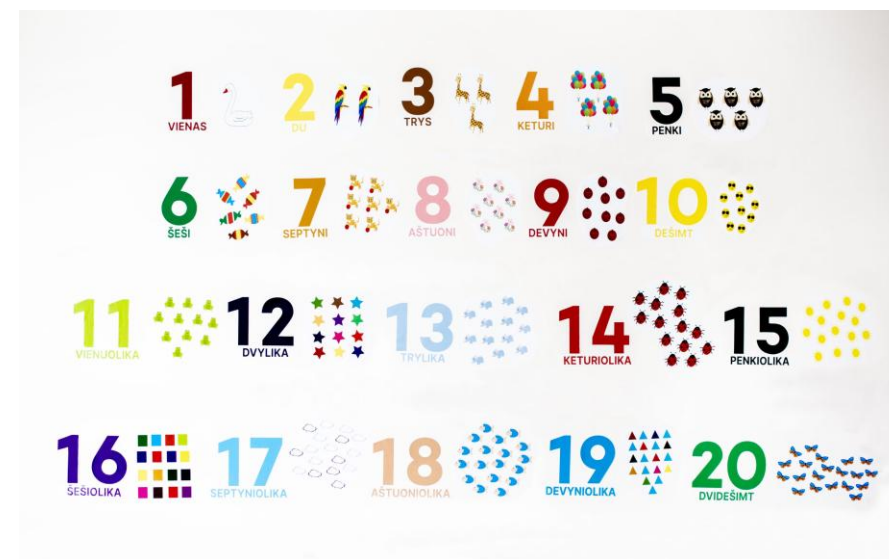
Ortografiniai
ženklai

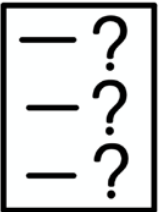
Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – komunikacijos būdai ir formos

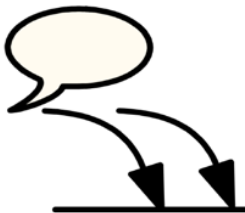
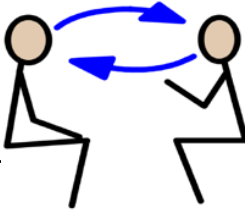
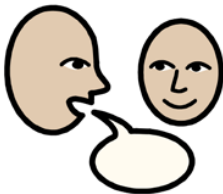
Ortografiniai
ženklai

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – rekomendacijos naudojimui

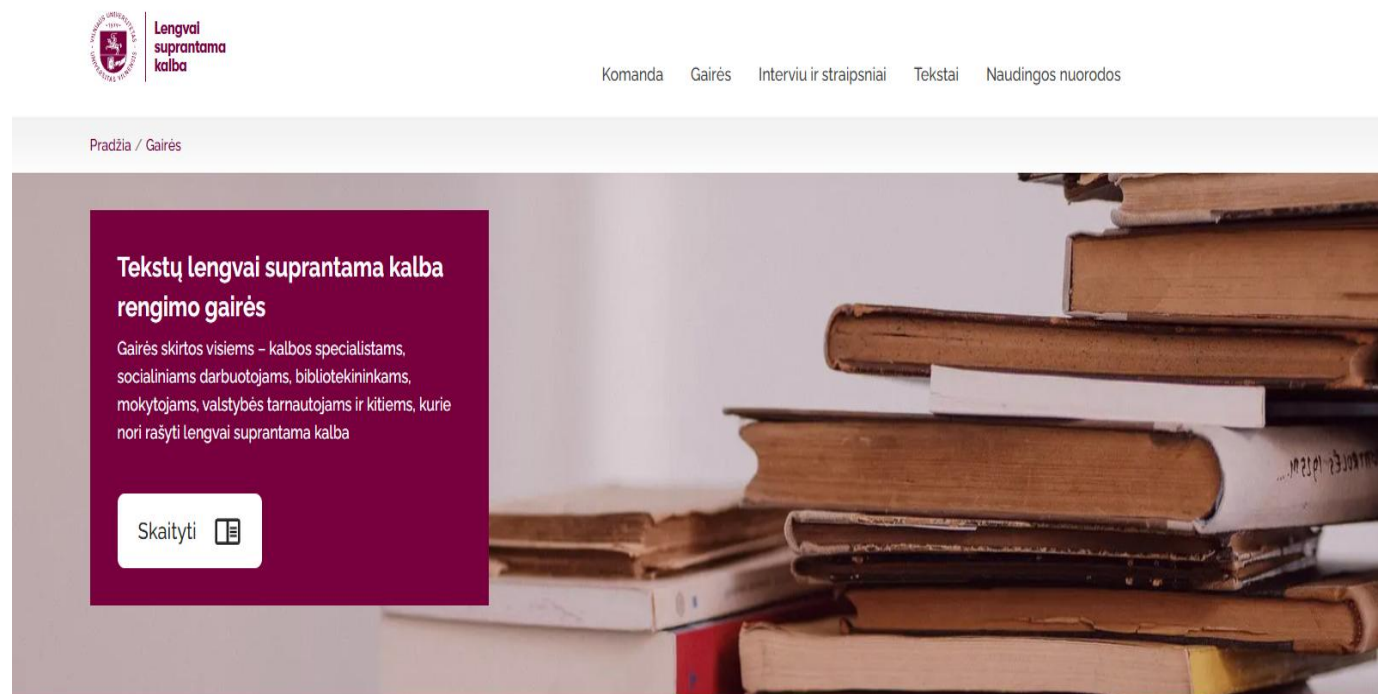
	Užduokite man po vieną klausimą vienu metu		Atkreipkite dėmesį į mano kūno, veido ir kitus komunikacinius signalus
	Leiskite man paaiškinti, kokios pagalbos man reikia		Neapsimeskite supratęs to, ko iš tikrųjų nesupratote
	Neignoruokite to, ko nenorite girdėti		Nebijokite tylos ar tylos pauzių. Tyla nėra bendravimo trūkumas – tai erdvė išraiškai.

Alternatyvioji ir augmentinė komunikacija – rekomendacijos naudojimui

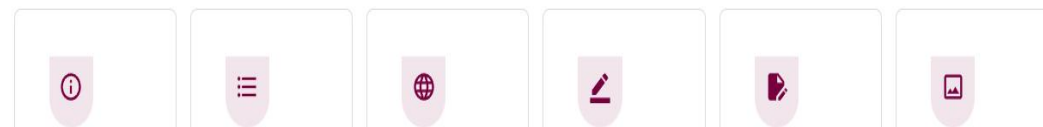
	Nebijokite paprašyti, kad kas nors būtų pakartota. Klausti pakartoti – tai bendravimo stiprybė, o ne silpnumas.		Turėkite kantrybės – tai pareikalaus laiko.
	Bendravimas – tai ne monologas, o abipusis ryšys.		Netikėkite stereotipais – mes visi esame skirtingi. Stereotipai riboja supratimą – kiekvienas žmogus vertas individualaus požiūrio.
 respektėre	Kiekvienas bandymas komunikuoti vertas pagarbos ir dėmesio.	inkludering 	Kreipkitės į mane, o ne į mano padėjėją. Gerbkite mano savarankiškumą – kalbėkite su manimi, ne apie mane.

Lengvai suprantama kalba

Terminas **lengvai suprantama kalba** (angl. Easy to Read) nurodo rašymo ar kalbėjimo būdą, kai kalba yra pritaikoma prie specialiųjų tam tikrų visuomenės grupių poreikių. Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai išsiskiria tuo, kad juose **trumpais ir aiškiais sakiniais** perteikiama svarbiausia informacija kokia nors tema. Paprastai šalia tokio teksto pateikiami ir **paveikslėliai**, padedantys greičiau ir lengviau suprasti tą informaciją.

Gairėse aptariame

<https://lengvai-suprantama-kalba.flf.vu.lt/gaires>

euro | guidance

Lengvai suprantama kalba

Žmonės, kuriems lengvai suprantama kalba gali būti naudinga:

- Mokiniai, turintys intelekto sutrikimus
- Mokiniai, turintys neuropsichiatrinius sutrikimus
- Kurtieji mokiniai
- Kurčneregieji mokiniai
- Mokiniai, turintys disleksiją
- Mokiniai, turintys afaziją
- Lietuvių kalbos besimokantieji mokiniai

Lengvai suprantama kalba

1 lygis:

- Pirmojo lygio tekstai yra trumpi, juose pateikiama tik esminė informacija.
- Tiek tekstų turinys, tiek kalba yra labai supaprastinti.
- Pirmojo lygio teksto sakiniai yra labai trumpi (vieną sakinį sudaro vidutiniškai 5 žodžiai).
- Mintys dėstomos labai aiškiai ir nuosekliai, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo.
- Šio lygio tekstus skaitytojams padeda suprasti kiekvieną mintį iliustruojantys paveikslėliai.

Lengvai suprantama kalba

2 lygis:

- Antrojo lygio tekstai yra neilgi, jie perteikia svarbiausią informaciją tam tikra tema.
- Nauja ir detalesnė informacija tekste įvedama palaipsniui, tik tada, kai ši informacija būtina.
- Šio lygio tekstų turinys ir kalba taip pat yra itin supaprastinti.
- Antrojo lygio sakiniai yra pakankamai trumpi (sakinį sudaro vidutiniškai 7 žodžiai).
- Mintys dėstomos labai aiškiai ir nuosekliai, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo.
- Pagrindinė informacija ar sudėtingesnės mintys iliustruojamos paveikslėliais.

Lengvai suprantama kalba

3 lygis:

- Trečiojo lygio tekstuose perteikiama tiek pagrindinė, tiek aiškiai pateikta detali informacija.
- Šio lygio tekstai gali apimti ir įvairių sričių specialistams skirtas temas, tačiau jų turinys ir kalba taip supaprastinti, kad būtų suprantami plačiajai visuomenei.
- Trečiojo lygio teksto sakiniai gali būti kiek ilgesni (vieną sakinį sudaro vidutiniškai 10 žodžių).
- Mintys dėstomos aiškiai ir nuosekliai, prireikus jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo.
- Šie tekstai gali būti papildomi paveikslėliais, kurie padėtų greičiau suprasti informaciją.

Lengvai suprantama kalba

Patarimai	✗	✓
Vartokite dažnus žodžius	Du broliai buvo gudrūs .	Du broliai buvo protingi .
Vartokite trumpus žodžius	Apgailestauju , kad taip atsitiko.	Gaila , kad taip atsitiko.
	Mokomės bendradarbiauti .	Mokomės dirbti kartu .
Retus tarptautinius žodžius keiskite lietuviškais	Jį deportuos į Lietuvą.	Jį išsiųs į Lietuvą.
Vartokite nesutrumpintus žodžius, o ne jų santrumpas.	Kompiuteris kainuoja 800 Eur .	Kompiuteris kainuoja 800 eurų .
Vartokite tiesioginės reikšmės žodžius ar posakius	Mūsų susitikimas artėja prie pabaigos .	Mūsų susitikimas greitai baigsis .

Lengvai suprantama kalba

Patarimai		
Abstrakčias sąvokas keiskite konkrečiomis	Reikės važiuoti viešuoju transportu .	Reikės važiuoti autobusu (troleibusu, traukiniu) .
Sudėtingesnius žodžius paaiškinkite per pavyzdžius	Kai kurie jauni žmonės eina į profesinę mokyklą. Ten jauni žmonės gali gauti profesiją .	Kai kurie jauni žmonės eina į profesinę mokyklą. Ten jauni žmonės gali gauti profesiją . Pavyzdžiui , jie gali mokytis būti virėjais, kirpėjais arba statybininkais.
Veiksmažodinius daiktavardžius keiskite veiksmažodžiais	Neradus bendros kalbos, atsiranda nusivylimas .	Kai žmonės negali susikalbėti, jie nusivilia .
Didelius skaičius ir procentines išraiškas keiskite žodžiais	Pernai Lietuvoje lankėsi 1,489 mln. užsienio svečių.	Pernai Lietuvoje lankėsi daug žmonių iš užsienio.
Rašykite trumpais sakiniais	Vaistai turi būti vartojami taip, kaip paskyrė jus gydantis gydytojas.	Gerkite vaistus taip, kaip patarė gydytojas.

Lengvai suprantama kalba

Patarimai	✗	✓
Vartokite paprastas veiksmažodžių formas	Neradus bendros kalbos, atsiranda nusivylimas.	Kai žmonės negali susikalbėti, jie nusivilia.
Vartokite veikiamosios rūšies konstrukcijas	Kiekvienam mokiniui buvo suteikta pagalba.	Kiekvienas mokinys gavo pagalbą.
Laikykitės įprastos žodžių tvarkos	Knygą aš skaičiau.	Aš skaičiau knygą.
Pasikartojantį dalyką visada įvardykite tuo pačiu žodžiu	Prezidentas susitiko su pasaulio jaunimo atstovais. Susitikime šalies vadovas akcentavo, kad mūsų šalis laukia pasaulio lietuvių.	Prezidentas susitiko su jaunais lietuviais iš viso pasaulio. Prezidentas pasakė, kad Lietuva laukia lietuvių iš viso pasaulio.
Įvardžius keiskite daiktavardžiais	Lapė pamatė varną su sūriu ir galvojo, kaip šį sūrį iš jos paimti.	Lapė pamatė varną su sūriu. Lapė galvojo, kaip paimti sūrį iš varnos .

Lengva praktinė užduotis

Kitąsyk senų senovėje buvo senelis ir senutė. Turėjo juodu dvylika sūnų ir tris dukteris, kurių jauniausioji buvo vardu Eglė.

Vieną vasaros vakarą visos trys seserys išėjo maudytis. Prisipūškinusios ir išsipraususios, išlipo ant kranto apsitaistyti. Jauniausioji žiūri — jos marškinių rankovėje įsirangęs žaltys. Vyriausioji pagriebė mietą ir buvo bešokanti jo varyti. Tuo tarpu žaltys, atsigręžęs į jauniausiąją, prašneko žmogaus balsu:

— Duok, Eglute, žodį, jog tekėsi už manęs, tai pats gražumu išlįsiu!

Apsiverkė Eglė: kaip ji galinti už žalčio tekėti! Paskui sako rūščiai:

— Atiduok mano marškinius ir keliauk sau sveikas, iš kur atvykęs!

O žaltys vis savo:

— Duok žodį, jog tekėsi už manęs, tai pats išlįsiu.

Ką darys Eglė, ėmė ir prižadėjo tekėti už žalčio.

Děkoju už jūsu dėmesj!